

Päivitetty raportti 6.8.2020

Kommunalin raportti KPY:n teemakonferenssiin *Ilmastomuutos - mitä liitot voivat tehdä, 8.-9. syyskuuta 2020*

Kansallisella tasolla

Ruotsissa ilmasto- ja ympäristökysymyksiä on priorisoitu jo pitkään. Ruotsin valtiopäivät hyväksyi Ruotsille kesäkuussa 2017 ilmastopoliittisen kehyksen, joka käsittää ilmastolain, uudet ilmastotavoitteet ja ilmastopoliittisen neuvoston. Kehyksen tarkoituksena on tarjota elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle pitkän aikavälin edellytykset toteuttaa siirtymä, jota ilmastohaasteen ratkaiseminen edellyttää. Ruotsissa voimaan tullut ilmastolaki siis velvoittaa kunkin hallituksen harjoittamaan ilmastopoliitikkaa, joka palvelee valtiopäivien hyväksymiä ilmastotavoitteita. Kunkin hallituksen on myös selkeästi raportoitava tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävän työn etenemisestä.

Ilmastolaki. Laki määrittelee hallituksen politiikan, jonka on perustuttava ilmastotavoitteisiin. Lisäksi määritetään, miten tätä työtä on tehtävä. Hallituksen on esitettävä vuosittain budjettikäsittelyn yhteydessä ilmastonselonteko ja laadittava joka neljäs vuosi ilmastopoliittinen toimintasuunnitelma.

Ilmastotavoitteet. Ruotsin kasvihuonekaasujen nettopäästöjen on esimerkiksi oltava nolla viimeistään vuonna 2045. Vuoden 2045 jälkeen kasvihuonepäästöjen on oltava negatiivisia, ja Ruotsin omien päästöjen on oltava vähintään 85 prosenttia alhaisempia kuin vuoden 1990 päästöt.

Ilmastopoliittinen neuvosto. Kehyksen kolmas pilari on ilmastopoliittinen neuvosto. Neuvoston tehtävänä on avustaa hallitusta laatimalla riippumaton arvio siitä, onko hallituksen esittämä kokonaispolitiikka yhteensopiva ilmastotavoitteiden kanssa. Neuvoston tulee muun muassa arvioida, edistääkö vai haittaako tärkeiden politiikanalueiden painopiste ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Ilmastotyön vauhdittamiseksi hallitus esitteli kaksi toimenpidettä. Toinen on teollisuusaloite Ruotsin teollisuuden tukemiseksi siirtymässä, jolla tähdätään nollapäästöihin vuonna 2040. Toinen on ilmastoaloite, eli investointituki paikallisiin ja alueellisiin toimenpiteisiin, joilla pyritään vähentämään hiilidioksidin ja muiden ilmastoon vaikuttavien kaasujen päästöjä.

Ilmastopoliittisten tavoitteiden saavuttaminen pitkällä aikavälillä edellyttää suuria investointeja, mikä todettiin myös Pariisin ilmastokokouksessa vuonna 2015. Pääoman tarpeen tyydyttämiseksi esiteltiin vuonna 2017 selvitys *Att främja gröna obligationer* (Vihreiden joukkovelkakirjojen edistäminen). Tarkoituksena on, että rahoitusjärjestelmä osallistuisi kestävä kehityksen edistämiseen. Hallitus pyrkii parantamaan sijoittajien ja yksityishenkilöiden mahdollisuuksia tehdä valistuneita ja kestäviä sijoituspäätöksiä. Se pyrkii myös parantamaan tiedotusta ilmastoon ja kestäväan kehitykseen liittyvistä riskeistä.

Hallitus on antanut valtionvelkakonttorille tehtäväksi laskea liikkeelle viimeistään vuonna 2020 vihreitä joukkovelkakirjoja, joilla rahoitetaan kestäviin investointeihin ja hankkeisiin suunnattuja budjettierä. Tässä yhteydessä on tärkeää se, että joukkovelkakirjojen liikkeelle laskijan, eli Ruotsin valtion, on annettava sijoittajille selonteko rahojen käytöstä. Vastikään on julistettu vihreiden joukkovelkakirjojen puiteasiakirjan. Tässä määritellään rahoituksen perusteet ja muut suositukset, jotka koskevat vihreitä investointeja.

Kommunal.

Syksyllä 2019 hallitus kertoi käynnistävänsä selvityksen, jossa tarkastellaan luopumista fossiilisista polttoaineista. Samalla selvitetään uusien bensiini- ja dieselautojen myyntikieltoa.

Joulukuussa 2019 hallitus esitteli uuden ilmastopoliittisen toimintasuunnitelman vuonna 2018 hyväksytyyn ilmastopoliittisen lain nojalla. Toimintasuunnitelmassa on 132 toimenpidekohtaa. Siinä ehdotetaan muun muassa koko lainsäädännön tarkistamista, jotta voitaisiin varmistaa ilmastopoliittisen kehyksen vaikuttavuus politiikkaan. Lisäksi ehdotetaan säännösten selkiyttämistä siltä osin, että ilmastovaikutukset on analysoitava relevanteilla politiikanaloilla.

Keväällä / alkukesällä 2020 hallitus teki päätöksiä kulutustavara-asioissa. Taustana on kulutustavaroiden vaikutus sekä ympäristöön että ilmastoon. Hallitus käynnisti muun muassa pienelektronikan panttijärjestelmää koskevan tutkimuksen, johon esimerkiksi matkapuhelinten ja tablettien kuuluvat. Lisäksi on saatu valmiiksi toinen tutkimus, joka käsittelee vaatteiden ja kenkien ympäristövaarallisten kemikaalien verotusta. Hallitus esitti myös kiertotalousstrategian, joka koskee sekä biologisia että teknisiä tuotteita. Nykyiseen talousrakenteen ominaisuuksiin kuuluu suurelta osin nopea raaka-aineiden kulutus, josta materiaalien kokonaiskustannukset ei käy ilmi. Kannustin puuttuu, minkä vuoksi resurssikäytön tehokkuus ei parane.

Hallitus on lisäksi antanut Koulutusvirastolle tehtäväksi selvittämään, miten voitaisiin levittää tietoisuutta globaaleista Agenda 2030-ympäristö- ja kansallisista ympäristötavoitteista, joista Valtiopäivät ovat päättäneet. Ehkä voitaisiin viitata mainittuihin tavoitteisiin koulujen hallintoasiakirjoissa.

Alueet ja kunnat

Ruotsin kunta- ja alueliitto SKR toimii aktiivisesti ilmastokysymysten parissa. Maapallon lämpötilan kohoaminen vaikuttaa yhteiskuntaan ja lisää sen paineita sopeutua ilmastonmuutokseen. SKR esitteli vuonna 2019 raportin, joka perustuu Ruotsin meteorologisen ja hydrologisen laitoksen SMHI:n ja kolmen kunnan keräämään aineistoon. Raportissa selvitetään ilmastonmuutoksen mahdollisia paikallisia vaikutuksia. Norrköpingissä tutkittiin hellettä ja kuivuutta, Härjedalenissa muuttuneita lumiolosuhteita ja Malmössä merenpinnan korkeutta ja rankkasateita. Vaikutusanalyysit osoittavat lämpötilaennusteesta riippuen ilmastonmuutoksella olevan vaikutuksia hulevesijärjestelmiin, tulviin, juomaveden sekä työtilaisuuksien katoamiseen kunnissa, joissa matkailuelinkeinot ovat riippuvaisia lumesta.

SKR:llä on ollut myös poliittinen valmisteluryhmä, joka on laatinut erilaisia priorisoituja ehdotuksia ilmastonmuutokseen sopeutumisesta ja ilmastovaikutuksen torjumisesta.

Monet kunnat, maakäräjät, alueet ja lääninhallitukset ovat myös mukana *Fossilfritt Sverige* -aloitteessa, jonka hallitus käynnisti vuonna 2015 Pariisin ilmastokokouksen alla. Pyrkimyksenä on tehdä Ruotsista yksi maailman ensimmäisistä hyvinvointivaltioista, jossa on luovuttu fossiilisesta energiasta. Se tarjoaa keskustelu- ja yhteistyöfoorumia eri toimijoille, joita yhdistää ajatus siitä, että Ruotsin on oltava suunnannäyttäjä tässä työssä. Kasvihuonepäästöjen vähentämiseen tähtäävien konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiseksi on asetettu erilaisia haasteita. Ne liittyvät kuljetuksiin, aurinkosähköön, työsuhteautoihin ja ilmastovaihto-ohjelmiin (sisäinen ”maksujen vaihto”, jossa huomattavia ilmastovaikutuksia aiheuttava toiminta suorittaa maksun esimerkiksi muille kehityshankkeille).

Hans Kotzan

Tutkija, tutkimusosasto